

Drs. A.A.M. Rijnierse
en
Ir. S. van Veen

DE FRUITTEELT IN DE BANGERT EN OMGEVING

L6
34A

Studie
No. 34

Januari 1966

INHOUD

	Blz.
LIJST VAN BIJLAGEN	4
WOORD VOORAF	5
HOOFDSTUK I HET FRUITAREAAL	7
§ 1. Ontwikkeling van het areaal fruit	7
§ 2. Leeftijd van de fruitopstanden	9
§ 3. Aantal bedrijven met fruit	10
§ 4. Veilingomzetten	11
HOOFDSTUK II DE BEDRIJFSHOOFDEN IN DE FRUITTEELT	12
§ 1. Leeftijd van de bedrijfshoofden	12
§ 2. Onderwijs van de bedrijfshoofden	12
§ 3. Bedrijfsoverneming	13
§ 4. Arbeidsbezetting	14
HOOFDSTUK III BEDRIJFSTYPE EN BEDRIJFSSTRUCTUUR	16
§ 1. Moderniseringstype	16
§ 2. De plantopstand	17
§ 3. Het verzorgingsniveau	18
§ 4. Percentage verouderde fruitteelt	19
§ 5. Moderniseringstempo en uitbreidings- mogelijkheid	20
SAMENVATTING EN SLOTBESCHOUWING	23

LIJST VAN BIJLAGEN

	Blz.
1. Indeling appelopstanden naar ras en leeftijdsgroep	26
2. Indeling perenopstanden naar ras en leeftijdsgroep	27
3. Periode van vestiging naar oppervlakte fruit	29
4. Moderniseringstype	30
5. Puntenwaardering voor de moderniteit van een onderdeel van de fruitaanplant	31
6. Indeling van de bedrijven naar verzorgingsniveau	32

WOORD VOORAF

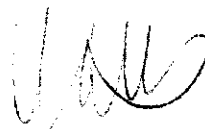
In Noordholland zijn twee fruitteeltcentra, nl. de Bangert en omgeving en de Beemster. Om een inzicht te krijgen in de problemen van de fruitteelt in de Bangert en omgeving heeft de Fruitteeltcommissie van de Gewestelijke Raad van het Landbouwschap in de provincie Noordholland het Landbouw-Economisch Instituut verzocht in dit gebied een onderzoek in te stellen naar de structuur van de fruitteelt.

Op de fruitteeltbedrijven met een grote oppervlakte fruit en met moderne boomgaarden werden de afgelopen jaren bevredigende resultaten behaald, terwijl dit op de kleinere fruitteeltbedrijven minder het geval is geweest. In de Bangert en omgeving hebben de fruitteeltbedrijven over het algemeen een kleine oppervlakte fruit. De huidige structuur van deze bedrijven brengt diverse problemen met zich mee. In deze publikatie wordt hier speciaal de aandacht op gevestigd.

Het onderzoek, dat 125 geënquêteerde bedrijven -- gekozen op basis van een steekproef -- betrof, was slechts mogelijk dank zij de medewerking van velen. In het bijzonder wordt dank gebracht aan de fruittelers, die in zo ruime mate hun medewerking verleenden.

Het onderzoek werd op de afdeling Streekonderzoek verricht door drs. A.A.M. Rijnierse en ir. S. van Veen onder leiding van dr. M.A.J. Visser. Bij de rapportering verleende de heer P.A. Spoor, fruitteeltdeskundige van de afdeling Tuinbouw, zijn medewerking.

DE DIRECTEUR,

(Dr. A. Maris)

's-Gravenhage, januari 1966

HOOFDSTUK I

HET FRUITAREAAL

§ 1. Ontwikkeling van het areaal fruit

Het beschikbare statistische materiaal biedt de mogelijkheid de ontwikkeling van de oppervlakte fruit sinds 1938 in de desbetreffende gemeenten van onderzoek na te gaan (tabel 1).

Tabel 1

OPPERVLAKTE PIT- EN STEENVRUCHTEN EN KLEINFRUIT IN HA
OVER DE PERIODE 1938-1964

Gemeente	1938		1947		1955		1959		1964	
	pit- en steenvruchten	kl.-fruit	pit- en steenvruchten	kl.-fruit	pit- en steenvruchten	kl.-fruit	pit- en steenvruchten	kl.-fruit	pit- en steenvruchten	kl.-fruit
Blokker	186	119	249	116	276	97	276	102	307	83
Hoogwoud	19	6	27	3	26	4	24	6	41	2
Midwoud	9	4	27	4	46	4	41	8	46	3
Nibbixwoud	13	6	40	10	49	7	53	12	72	5
Schellinkhout	45	16	66	19	66	16	53	17	50	14
Sijbekarspel	24	11	48	11	64	11	57	8	67	6
Westwoud	28	7	35	5	37	3	37	4	58	4
Venhuizen	62	23	92	21	87	17	88	20	105	15
Wognum	59	19	128	24	185	27	195	31	230	8
Wijdenes	64	23	93	19	118	19	122	29	117	13
Zwaag	75	63	160	78	202	61	237	64	293	41
Totaal	584	297	965	310	1156	266	1183	301	1386	194

Over de periode 1938-1964 bedroeg de totale uitbreiding pit- en steenvruchten in de onderzochte gemeenten 802 ha; sinds 1938 is de oppervlakte pit- en steenvruchten in deze gemeenten meer dan verdubbeld. Tevens blijkt, dat de uitbreiding van het areaal fruit het grootst is geweest in de gemeenten Blokker, Wognum en Zwaag. In deze 3 gemeenten bedroeg sinds 1938 de uitbreiding 510 ha, dit is 63% van de totale uitbreiding. Over het algemeen had deze uitbreiding plaats op veehouderijbedrijven.

Opmerkelijk is de sterke uitbreiding in de periode 1938-1947 nl. met 381 ha, terwijl van 1947 af de uitbreiding minder snel is gegaan. In eerstgenoemde periode is door middel van tuinbouw cursussen in dit gebied de belangstelling voor fruitteelt gestimuleerd en bovendien was het voor veel veehouders tijdens de oorlog financieel niet onaantrekkelijk fruit op het bedrijf in te planten.

Het areaal kleinfruit betreft vooral de teelt van rode bessen. In het oude centrum van de Bangert heeft de teelt van bessen altijd een belangrijke plaats ingenomen, vaak als onderteelt. De belangrijkste centra van kleinfruit zijn gelegen in de gemeenten Blokker en Zwaag. De prijs voor de rode bessen is de laatste jaren niet gunstig geweest en er zijn dan ook veel percelen met bessen geroid. Van 1959 af is het areaal bessen met 35% ingekrompen.

Naast dit algemeen overzicht is het van belang aan te geven hoe de ontwikkeling van het areaal fruit naar ras in de gemeenten van het onderzoek sinds 1938 is geweest (zie tabel 2).

Tabel 2

AREAAL PIT- EN STEENVRUCHTEN 1938-1964

Gemeente	1938			1947			1955			1959			1964		
	pe- ren	ap- pels	prui- men	pe- ren	ap- pels	prui- men	pe- ren	ap- pels	prui- men	pe- ren	ap- pels	prui- men	pe- ren	ap- pels	prui- men
Blokker	71	48	67	100	96	53	112	136	28	112	138	26	116	160	31
Hoogwoud	10	8	1	13	12	1	13	14	-	10	14	-	16	25	-
Midwoud	6	2	1	12	14	1	15	30	-	13	28	-	14	32	-
Nibbixwoud	8	4	1	21	17	2	20	28	1	20	32	1	21	50	1
Schellinkhout	21	16	8	28	31	7	29	33	4	19	29	5	20	26	3
Sijkharspel	15	6	2	26	20	2	28	36	1	24	33	1	33	32	2
Westwoud	17	10	2	17	15	3	17	19	1	16	20	1	21	37	1
Vonhuizen	40	15	7	44	37	10	40	43	4	41	45	3	47	54	3
Wognum	41	13	4	67	57	3	87	95	3	84	109	2	92	135	3
Wijdnes	42	20	3	51	36	5	62	52	4	62	57	3	54	59	4
Zwaag	25	21	29	57	73	31	73	115	14	73	150	14	81	195	17
Totaal	296	163	125	436	408	118	496	601	60	474	655	56	515	805	65

Bron: C.B.S.

In 1938 en 1947 was de oppervlakte peren groter dan de oppervlakte appels en vormde in deze jaren respectievelijk 50% en 45% van de totale oppervlakte pit- en steenvruchten. In 1964 bedroeg het aandeel van de peren van het totale fruitareaal 37%. Oorspronkelijk trof men veel peren aan in de z.g. boerenboomgaarden. Naarmate sinds 1938 het gespecialiseerde fruitbedrijf ook in dit gebied naar voren kwam, wordt het procentuele aandeel van de peren minder. Overigens bestond in 1964 ruim 1/3 van het fruitareaal uit peren en dit is meer dan het landelijke gemiddelde van 1/5. Het zijn vooral klimatologische omstandigheden die in Noordholland, evenals in de andere kustprovincies, belangrijk gunstiger zijn voor de teelt van peren dan in andere delen van het land.

De oppervlakte appels is sinds 1938 toegenomen; het aandeel van de appels van het totale areaal fruit is van 28% in 1938 gestegen tot 58% in 1964. Bij de aanplant van fruit zal men in het algemeen meer appels dan peren inplanten, daar appels eerder in produktie komen.

De oppervlakte pruimen is sinds 1938 sterk afgenomen; in 1938 vormden de pruimen nog 22% van het totale areaal fruit en in 1964 nog slechts 5%. De fabriekspruimen o.a. de Tonneboer, hebben hier in de loop der jaren het veld moeten ruimen. Het enige pruimenras van economische betekenis is de Victoria.

§ 2. L e e f t i j d v a n d e f r u i t o p s t a n d e n

Indeling van de appel- en perenopstanden naar rassen en leeftijden op grond van de C.B.S.-telling 1963 (zie bijlagen 1 en 2), geeft het volgende beeld.

In de Bangert e.o. betref de aanplant van appels op percelen jonger dan 7 jaar voornamelijk rassen zoals Cox's Orange Pippin, Golden Delicious en James Grieve. Hetzelfde beeld treft men ook aan in geheel Noordholland en Nederland. Van de leeftijd van alle appelopstanden te zamen geeft tabel 3 een overzicht.

Tabel 3

APPELAREAAL VERDEELD NAAR LEEFTIJD

Leeftijd appelareaal	Bangert e.o.		Noordholland		Nederland	
	ha	%	ha	%	ha	%
< 7 jaar	196	26	452	32	9162	27
7 - 21 jaar	436	57	724	52	21814	38
22 - 27 jaar	102	13	155	11	3705	11
≥ 28 jaar	32	4	67	5	8163	24
Totaal	766	100	1398	10	33844	100

Bron: C.B.S.

Het landelijke beeld geeft ten opzichte van Noordholland en de Bangert een sterke veroudering te zien. Hoewel Noordholland een gunstiger leeftijdsopbouw te zien geeft, is het landelijke cijfer voor de gespecialiseerde fruitteeltbedrijven waarschijnlijk niet ongunstiger. Het landelijke beeld wordt nl. vertroebeld door het grote aantal oude boerenboomgaarden; zonder deze krijgt men waarschijnlijk hetzelfde beeld als in Noordholland. In de Bangert e.o. is 17% van het areaal appels ouder dan 22 jaar en in dit opzicht is dit gebied niet modern te noemen.

Ten aanzien van het areaal peren geldt eveneens dat de aanplant vooral de voornaamste rassen betreft nl. Conference, Beurré Hardy, Bonne Louise d'Avranches en Doyenné du Comice. Een overzicht van het perenareaal, verdeeld naar leeftijd, vindt men in tabel 4.

Tabel 4

PERENAREEAAL VERDEELD NAAR LEEFTIJD

Leeftijd perenareaal	Bangert e.o.		Noordholland		Nederland	
	ha	%	ha	%	ha	%
< 9 jaar	97	19	185	24	2453	23
9 - 24 jaar	313	61	440	57	3555	34
25 - 32 jaar	69	13	100	13	2144	20
≥ 33 jaar	34	7	50	6	2366	23
Totaal	513	100	775	100	10518	100

Bron: C.B.S.

Ook hier heeft vergelijking met de landelijke cijfers het bezwaar dat hierin de oude boerenboomgaarden zijn opgenomen. In de Bangert e.o. is 7% van het areaal peren ouder dan 33 jaar, zodat dit gebied wat betreft de leeftijd van de perenopstand een gunstiger beeld te zien geeft dan de leeftijd van de appelopstand.

§ 3. A a n t a l b e d r i j v e n m e t f r u i t

Het aantal bedrijven met pit- en steenvruchten is in de Bangert e.o. sinds 1947 met ruim 30% afgenomen. Het aantal bedrijven met pit- en steenvruchten vóór 1947 is niet bekend. Tabel 5 geeft de ontwikkeling sinds 1947.

Tabel 5

AANTAL BEDRIJVEN MET PIT- EN STEENVRUCHTEN

Gemeente	1947	1959	1964
Blokker	218	185	175
Hoogwoud	68	21	19
Midwoud	30	28	24
Nibbixwoud	76	58	56
Schellinkhout	60	44	34
Sijbekarspel	63	39	36
Westwoud	46	32	29
Venhuizen	132	77	59
Wognum	124	105	96
Wijdenes	97	73	61
Zwaag	163	155	159
Totaal	1077	817	748

Bron: C.B.S.

De daling van het aantal bedrijven valt vanaf 1947 in alle gemeenten waar te nemen. Het grootst is de daling in de gemeente Venhuizen: 21% van het totaal aantal opgeheven bedrijven lag in deze gemeente. Daarentegen is het areaal fruit in deze gemeente sinds 1947 uitgebreid. Hier zijn veel oude boerenboomgaarden gerooid en gespecialiseerde fruitteeltbedrijven gesticht.

In de Bangert e.o. bedroeg de gemiddelde oppervlakte pit- en steenvruchten per bedrijf in 1947 0,90 ha, in 1959 1,45 ha en in 1964 1,85 ha. Er is een tendentie tot bedrijfsvergroting waarneembaar; deze ontwikkeling voltrekt zich echter langzaam. Enerzijds is er een toeneming van het areaal fruit sinds 1947 (tabel 1) anderzijds is er een afnemning van het aantal bedrijven met fruit. Tegen deze achtergrond bezien is de gemiddelde uitbreiding per bedrijf van geringe omvang.

§ 4. Veilingomzetten

In de Bangert e.o. zijn 4 veilingen gevestigd, waar groente en fruit wordt geveild. Het zijn de veilingen te Blokker, Hem, Wognum en Zwaag. In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de veilingomzetten van 1960 af. Het betreft hier alleen de omzetcijfers van fruit.

Tabel 6

VEILINGOMZET VAN FRUIT (x 1000 GULDEN)

Veiling	1960	1961	1962	1963	1964
Blokker	3159	3455	2764	2159	2607
Hem	516	633	489	340	399
Wognum	687	630	623	479	538
Zwaag	8395	8862	7871	6259	7835
Totaal	12757	13580	11747	9237	11379

Bron: Centraal Bureau voor de Tuinbouwveilingen.

Het jaar 1963 is een slecht jaar geweest; in vergelijking met het gunstige jaar 1961 was in dat jaar de omzet van fruit aan deze veilingen ruim 4 miljoen gulden lager. De belangrijkste veiling voor fruit in de Bangert e.o. is de veiling te Zwaag; vanaf 1962 heeft deze veiling een omzet aan fruit, die tweemaal zo groot is als de omzet van fruit aan de drie andere veilingen te zamen. De omzet van de veilingen Hem en Wognum is gering; in 1964 bedroeg de omzet van fruit aan deze veilingen te zamen slechts 8% van de totale omzet aan fruit in dat jaar.

HOOFDSTUK II

DE BEDRIJFSHOOFDEN IN DE FRUITTEELT

§ 1. Leeftijd van de bedrijfshoofden

Van de 125 bedrijven, die in de Bangert e.o. op steekproefbasis zijn geënquêteerd 1), werden 117 bedrijven geëxploiteerd door zelfstandige bedrijfshoofden; 6 bedrijven werden geëxploiteerd door personen die hun hoofdberoep buiten de landbouw hadden en 2 bedrijven werden door een instelling geëxploiteerd. Tabel 7 geeft het verband weer tussen leeftijd van de zelfstandige bedrijfshoofden en grootte van het fruitbedrijf.

Tabel 7

AANTAL ZELFSTANDIGE BEDRIJFSHOOFDEN VERDEELD NAAR LEEFTIJD SKLASSE EN NAAR OPPERVLAKTE VAN HET FRUITBEDRIJF

Leeftijds- klasse	Aantal bedrijfshoofden, dat een oppervlakte fruit per bedrijf heeft van					totaal
	< 1 ha	1 - 2 ha	2 - 3 ha	3 - 5 ha	≥ 5 ha	
< 45 jaar	9	14	16	17	15	71
45 - 59 jaar	5	4	12	9	13	43
≥ 60 jaar	4	6	1	2	1	14
Totaal	18	24	29	28	29	128

Op de 117 bedrijven, die geëxploiteerd werden door zelfstandige bedrijfshoofden, waren 128 bedrijfshoofden aanwezig; op een aantal bedrijven is nl. sprake van een gemeenschappelijke exploitatie, b.v. door twee broers.

Meer dan de helft van de 128 zelfstandige bedrijfshoofden is jonger dan 45 jaar, terwijl slechts 14 bedrijfshoofden ouder zijn dan 60 jaar. De leeftijd van de geënquêteerde bedrijfshoofden is dus betrekkelijk jong. In het recente verleden zijn veel jonge bedrijfshoofden zelfstandig geworden; het betreft veelal boerenzoons, die een fruitteeltbedrijf gesticht hebben. Men zou verwachten, dat de jongere bedrijfshoofden grotere bedrijven zouden hebben, doch dit is niet het geval. Veel jongere bedrijfshoofden zitten op te kleine bedrijven.

In de periode 1949-1964 hebben 73 bedrijfshoofden zich zelfstandig gevestigd, d.i. 62% van het totaal aantal zelfstandige bedrijfshoofden (zie bijlage 3).

§ 2. Onderwijs van de bedrijfshoofden

Om een inzicht te krijgen in de opleiding van de zelfstandige bedrijfshoofden is het genoten onderwijs nagegaan. In tabel 8 wordt een overzicht gegeven van het voortgezet onderwijs naar leeftijd van de bedrijfshoofden.

1) De 125 bedrijven zijn ingedeeld naar oppervlakte fruit, nl. < 1 ha, 1-2 ha, 2-3 ha, 3-5 ha en > 5 ha. In iedere grootteklasse zijn 25 bedrijven geënquêteerd.

In deze tabel is de hoogste vorm van genoten voortgezet onderwijs opgenomen, met uitzondering van de fruitteeltvakschool.

Tabel 8

AANTAL BEDRIJFSHOOFDEN, VERDEELD NAAR GENOTEN ONDERWIJS EN NAAR LEEFTIJD

Leeftijds- klasse	Aantal be- drijfs- hoofden	Genoten onderwijs				
		land- of tuinbouw- cursus	lagere land- of tuinbouw- school	middel- bare land- of tuinb.s.	voort- gezet niet- agr. on- derwijs	geen voort- gezet on- derwijs
< 45 jaar	71	26	25	15	3	2
45 - 59 jaar	43	24	5	6	3	5
≥ 60 jaar	14	7	1	-	3	3
Totaal	128	57	31	21	9	10

Van de 71 bedrijfshoofden jonger dan 45 jaar hebben 2 personen geen voortgezet onderwijs genoten en 26 personen hebben slechts een cursus gevolgd; 25 personen hebben de lagere land- of tuinbouwschool gevolgd. Het middelbaar land- of tuinbouwonderwijs is door 15 bedrijfshoofden, jonger dan 45 jaar, genoten. De bedrijfshoofden ouder dan 45 jaar hebben overwegend een land- of tuinbouw cursus gevolgd. De aanwezigheid van de Middelbare Tuinbouwschool te Hoorn zou doen vermoeden, dat een groot aantal fruittelers daar middelbaar tuinbouwonderwijs had gevolgd. Slechts 16% van het totaal aantal fruittelers heeft hier echter gebruik van gemaakt.

Van de 128 bedrijfshoofden, die een van de bovengenoemde opleidingen hebben gevolgd zijn er 32 (27%), die de fruitteeltvakschool hebben gevolgd nl. 24 personen jonger dan 45 jaar en 8 ouder dan 45 jaar.

Uit het onderzoek bleek geen verband te bestaan tussen het genoten onderwijs en de oppervlakte fruit, met uitzondering van de fruitteeltvakschool. Van de 32 bedrijfshoofden, die deze opleiding hadden gevolgd, hebben 15 personen meer dan 5 ha fruit, 8 personen 3-5 ha fruit en 9 personen minder dan 3 ha fruit.

§ 3. B e d r i j f s o v e r n e m i n g

Er zijn drie mogelijkheden om een bedrijf te beginnen:

- a. men neemt een geheel bedrijf over;
- b. men neemt een gedeelte van een bedrijf over;
- c. men begint op los land.

Onder het overnemen van een geheel bedrijf wordt verstaan het overnemen van meer dan 2/3 van de grond die door het vorige bedrijfshoofd werd gebruikt. Ook het overnemen in etappes b.v. bij overdracht van het bedrijf van vader naar zoon, wanneer de vader aanvankelijk nog een deel behoudt, wordt beschouwd als het overnemen van een geheel bedrijf.

Onder het overnemen van een gedeelte van het bedrijf wordt verstaan het overnemen van ten minste 1/3 en ten hoogste 2/3 van de grond, die door het vorige bedrijfshoofd werd gebruikt.

Onder beginnen op los land wordt verstaan de situatie, waarbij men minder dan 1/3 van een ander bedrijf in gebruik heeft genomen.

Tabel 9 geeft aan de wijze van verwerving van de bedrijven naar bedrijfsgrootte.

Tabel 9

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR WIJZE
VAN VERWERVING EN NAAR OPPERVLAKTE

Bedrijfs- grootte	Aantal bedrijven	Heel be- drijf o- vergenomen	Gedeelte v. een bedrijf overgenomen	Op los land ge- gonnen	Onbekend
< 1 ha	25	16	5	3	1
1 - 2 ha	25	16	5	4	-
2 - 3 ha	25	16	2	7	-
3 - 5 ha	25	11	2	12	-
≥ 5 ha	25	21	2	2	-
Totaal	125	80	16	28	1

Het percentage bedrijven, dat volledig wordt overgenomen bedraagt 64; gedeeltelijke overneming van een bedrijf 13; het percentage bedrijven dat op los land begonnen is bedraagt 22. De overneming van een geheel bedrijf is het grootst bij bedrijven groter dan 5 ha. Het beginnen op los land komt het meest voor op bedrijven met 3 - 5 ha fruit.

§ 4. A r b e i d s b e z e t t i n g

Een overzicht van de arbeidsbezetting op de geënquisteerde bedrijven wordt in tabel 10 gegeven.

Tabel 10

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR ARBEIDSBEZETTING
EN NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Arbeids- bezetting	Aantal bedrijven	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
Eenmansbedrijf	71	14	20	20	12	5
Met meewer. zoon	15	2	2	2	3	6
Met 1 vreemde kr.	13	1	1	1	4	6
Met meer vreemde kr.	6	-	1	-	2	3
Diversen	12	1	1	2	3	5
Totaal	117	18	25	25	24	25

Het betreft hier bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd van hoofdberoep zelfstandig agrariër is. Het aantal eenmansbedrijven bedraagt 61% 1). Bedrijven kleiner dan 3 ha hebben overwegend een eenmansbezetting. Van de 68 bedrijven kleiner dan 3 ha zijn 54 bedrijven eenmansbedrijven; 14 bedrijven hebben een arbeidsbezetting met 2 of meer personen. Dit betreft vooral bedrijven waar naast fruit ook tuinbouw onder glas of veeteelt aanwezig is. Van de bedrijven met 3 - 5 ha fruit heeft de helft een eenmansbezetting en de andere helft heeft een arbeidsbezetting met 2 of meer personen. Op de bedrijven groter dan 5 ha is het aantal eenmansbedrijven het geringst nl. 5. Van de overige 20 bedrijven zijn er 9 bedrijven, die een of meer vreemde arbeidskrachten in dienst hebben. Onder de groep diversen zijn de bedrijven opgenomen die gemeenschappelijk geëxploiteerd worden. Het betreft bedrijven waar een bepaalde vorm van samenwerking bestaat tussen twee of meer broers of tussen vader en een of meer zoons.

1) Het aantal bedrijven met meewerkende zoon(s) bedraagt 12%, het aantal bedrijven met een vreemde arbeidskracht 11% en met meer vreemde arbeidskrachten 6%, terwijl de groep diversen 10% bedraagt.

HOOFDSTUK III

BEDRIJFSTYPE EN BEDRIJFSSTRUCTUUR

§ 1. Moderniseringstype

Om de bedrijven te kunnen indelen naar moderniseringstype worden zij onderscheiden in twee hoofdtypen:

1. bedrijven die niet gemoderniseerd worden; dit zijn de bedrijven waar in 1959 of later geen pit- en steenvruchten werden geplant;
2. bedrijven die wel gemoderniseerd worden, dit zijn de bedrijven waar in 1959 of later wel pit- en steenvruchten geplant werden.

De niet-moderniserende onder 1 zijn onderverdeeld in:

- a. bedrijven met een aflopend karakter; meer dan 30% van de oppervlakte pit- en steenvruchten op deze bedrijven is verouderd;
- b. bedrijven in volle produktie; meer dan 70% van de oppervlakte pit- en steenvruchten is niet verouderd 1).

De moderniserende bedrijven onder 2 zijn onderverdeeld in:

- a. nieuwe bedrijven; meer dan 80% van de oppervlakte pit- en steenvruchten werd geplant in 1959 of later;
- b. moderne bedrijven; minder dan 80% van de oppervlakte pit- en steenvruchten werd geplant in 1959 of later.

Op grond van deze indeling krijgt men van de onderzochte bedrijven in tabel 11 het volgende overzicht.

Tabel 11

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR BEDRIJFSTYPE EN NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Bedrijfstype	Aantal bedrijven	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
Aflopende bedrijven	10	5	4	-	1	-
Bedrijven in volle produktie	47	16	11	8	9	3
Moderne bedrijven	56	3	7	15	12	19
Nieuwe bedrijven	12	1	3	2	3	3
Totaal	125	25	25	25	25	25

45% van het aantal bedrijven moderniseert niet nl. 8% met een aflopende fruitteelt en 37% met fruitteelt in volle produktie. De bedrijven met een aflopend karakter hebben een verouderde boomgaard en zijn veelal in handen van personen, die hun hoofdberoep buiten de agrarische sector hebben.

1) De normen voor deze indeling vindt men in bijlage 4.

Bovendien betreft het hier vooral bedrijven met een gering areaal fruit.

De bedrijven in volle produktie kenmerken zich door het feit, dat hier geen directe moderniseringsnoodzaak aanwezig is. Ook hier betreft het overwegend bedrijven met een gering areaal fruit; van de 47 bedrijven in deze categorie hebben 27 bedrijven minder dan 2 ha fruit. Over een aantal jaren zal deze groep bedrijven ook een aflopend karakter hebben. Kleine bedrijven kunnen moeilijk moderniseren omdat men dan een aantal jaren een deel van het inkomen moet derven.

55% van het aantal bedrijven behoort tot de moderniserende bedrijven, nl. 45% is modern en 10% is nieuw. Zowel de moderne als de nieuwe bedrijven hebben overwegend een groter areaal fruit. De moderne bedrijven zijn te karakteriseren als de bedrijven waar de oude opstand geleidelijk wordt vervangen door een nieuwe; hiertoe behoren de bedrijven waar in 1959 of later wel werd ingeplant maar minder dan 80% van de huidige oppervlakte. De nieuwe bedrijven zijn in feite de in 1959 of later nieuw gestichte bedrijven.

In totaal zijn er dus 68 bedrijven die moderniseren nl. 56 moderne bedrijven en 12 nieuwe bedrijven. Van deze bedrijven gaven 46 bedrijfshoofden te kennen een grotere oppervlakte fruit te willen hebben, 19 bedrijfshoofden wensten geen grotere oppervlakte fruit en 3 bedrijfshoofden hadden geen mening.

Onder de 57 bedrijven die niet moderniseren nl. 10 aflopende bedrijven en 47 bedrijven in volle produktie, zijn 18 bedrijven die wegens gebrek aan een opvolger, niet uitgebreid of vernieuwd zijn sinds 1959. Voor de overige 39 bedrijven geldt, dat vooral wegens financiële redenen geen uitbreiding heeft plaatsgehad.

§ 2. De plantopstand

Wanneer men de moderniteit van de plantopstand wil beoordelen moet rekening worden gehouden met de omstandigheid, dat de meeste boomgaarden zijn samengesteld uit een aantal onderdelen die, wat betreft hun moderniteit, grote verschillen kunnen vertonen. Aan diverse onderdelen is een waarderingscijfer toegekend en op grond hiervan is een waarderingscijfer voor de gehele opstand berekend.

Globaal kan men stellen, dat hoogstambomen verouderd zijn en dat spijlen en hagen modern zijn. De struikvormen nemen een middenpositie in. De leeftijd van de plantopstand is naar een bepaalde indeling gewaardeerd. Ook het plantsysteem is van belang. Indien men appels en peren en eventueel andere fruitsoorten door elkaar heeft geplant, dan heeft een dergelijke boomgaard minder waarde dan wanneer men te doen heeft met afzonderlijke percelen voor appels en peren en ander fruit. Hetzelfde geldt voor opstanden waarin een tussenbeplanting voorkomt. Men heeft dan later in een reeds bestaande boomgaard op opengevallen plekken jonge bomen tussen de oudere geplant. Om de opstand te kunnen waarderen is de puntenwaardering gebruikt zoals in bijlage 5 is aangegeven.

De verschillende onderdelen van een opstand worden als eenheden beschouwd. Een eenheid omvat een aantal bomen van hetzelfde ras, dezelfde boomvorm en plantdatum. De waardering van een eenheid kan variëren van 0 tot 10 punten. Door het puntenaantal van elke eenheid te vermenigvuldigen met het aantal ares dat de eenheid groot is, en vervolgens de verkregen getallen van alle eenheden op te tellen en de som te delen door de totale oppervlakte wordt een puntental per are gevonden.

Op grond van deze berekening komt men tot de volgende waardering van de plantopstand (tabel 12).

Tabel 12

VERDELING VAN HET AANTAL BEDRIJVEN NAAR WAARDERING
VAN DE PLANTOPSTAND EN NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Waarderings- cijfer voor de plantopst.	Totaal- aantal bedr.	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
< 6	16	11	5	-	-	-
6 - 8	32	7	7	8	6	4
≥ 8	76	6	13	17	19	21
n.v.t.	1	1	-	-	-	-
Totaal	125	25	25	25	25	25

Uit deze tabel blijkt dat de waardering van de plantopstand op bedrijven beneden de 2 ha het geringst is. In totaal hebben 16 bedrijven beneden de 2 ha een waarderingcijfer lager dan 6, en 14 bedrijven beneden de 2 ha hebben een waarderingcijfer van 6 - 8. Van de bedrijven in de overige grootteklassen heeft geen enkel bedrijf een waarderingcijfer voor de opstand dat beneden de 6 ligt, terwijl verreweg het grootste deel van de bedrijven in deze grootteklassen een waarderingcijfer heeft, dat 8 of meer bedraagt. Het zijn dus vooral de grotere bedrijven die het hoogste waarderingcijfer hebben voor de fruitopstand. Hieruit blijkt dat naarmate de oppervlakte fruit groter is de beplantingsopstand beter is.

§ 3. Het verzorgingsniveau

Op gelijke wijze als een waardering is opgesteld voor de plantopstand is het verzorgingsniveau van het fruit benaderd. Om dit te concretiseren zijn verschillende aspecten van het verzorgingsniveau nl. bemesting, bodembedekking en ziektenbestrijding nader onderzocht.

Wat betreft de bemesting mag worden verondersteld dat het bedrag, dat men jaarlijks aan bemesting uitgeeft, op bedrijven met een hoog verzorgingsniveau hoger zal zijn dan bij een slechte verzorging.

De kwaliteit van de ziektenbestrijding kan worden uitgedrukt in het aantal bespuitingen, dat bij een intensieve verzorging in het algemeen acht of meer zal bedragen, terwijl dit bij een slechte verzorging minder zal zijn.

De bodemverzorging zal eveneens afhankelijk zijn van het verzorgingsniveau. Het beweiden en hooien wijst op een extensieve verzorging. Het regelmatig maaien van het gras en het vervolgens laten liggen, het z.g. mulchen, wijst op een betere verzorging als het tenminste 4 maal per jaar gebeurt. Een betere verzorging moet eveneens worden verondersteld indien gras en klaver op stroken worden geteeld of indien de grond een gedeelte van het jaar zwart wordt gehouden.

Tenslotte zijn nog enkele gegevens gevraagd die geen verband houden met de fruitopstand, maar die het bedrijfshoofd betreffen, zoals het lezen van een fruitteeltvakblad, het verrichten van werkzaamheden op andere bedrijven en het al of niet lid zijn van een veiling.

De waarderingschaal van het verzorgingsniveau is opgenomen in bijlage 6. In tabel 13 wordt een overzicht gegeven van het verzorgingsniveau.

Tabel 13

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR WAARDERING VAN DE VERZORGING
EN NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Waarderings- cijfer voor de verzorging	Totaal- aantal bedr.	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
< 6	11	8	3	-	-	-
6 - 8	38	11	11	5	4	7
≥ 8	72	4	11	19	20	18
n.v.t.	4	2	-	1	1	-
Totaal	125	25	25	25	25	25

Het verzorgingsniveau op de bedrijven kleiner dan 2 ha ligt in het algemeen aan de lage kant; van de 50 bedrijven beneden de 2 ha hebben er slechts 15 een waarderingscijfer van meer dan 8. De bedrijven met een oppervlakte fruit van meer dan 2 ha hebben een veel beter verzorgingsniveau; van de 75 bedrijven groter dan 2 ha hebben 57 bedrijven een waarderingscijfer van meer dan 8.

§ 4. P e r c e n t a g e v e r o u d e r d e f r u i t t e e l t

Zoals in het voorgaande reeds is toegelicht is in vergelijking met het landelijk fruitareaal de leeftijdsopbouw van het fruitareaal in de onderzochte gemeenten niet gunstig (tabel 3 en 4). Dit blijkt ook uit de gegevens van de geënquêteerde bedrijven; in tabel 14 wordt een overzicht gegeven van het percentage verouderd fruit. De normen voor de veroudering staan vermeld in bijlage 4.

Tabel 14

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR PERCENTAGE
VEROUDERDE FRUITOPSTAND EN NAAR OPPERVLAKTE

Percentage fruit ver- ouderd per 1 jan. '64	Totaal- aantal bedrij- ven 1)	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
0	83	18	14	15	19	17
0 - 25	23	2	3	6	5	7
25 - 50	8	-	3	4	1	-
50 - 75	5	2	3	-	-	-
75 -100	1	-	1	-	-	-
>100	3	3	-	-	-	-
Totaal	123	25	24	25	25	24

1) Exclusief 2 bedrijven overgenomen na 1 januari 1964.

67% van de bedrijven heeft in het geheel geen verouderde fruitteelt; het percentage bedrijven met minder dan 25% verouderde fruitteelt bedraagt 19. Naar bedrijfsgrootte gezien blijkt, dat tussen de grootteklassen in dit opzicht weinig verschil valt waar te nemen. Slechts 3 bedrijven hebben een fruitopstand, die voor 100% verouderd is; het betreft hier aflopende bedrijven, die kleiner zijn dan 1 ha.

§ 5. Moderniseringstempo en uitbreidings-
mogelijkheid

Hoewel de leeftijd van de fruitopstand niet verouderd is, blijkt toch uit de verzamelde gegevens dat het moderniseringstempo niet hoog is. Onder moderniseringstempo wordt verstaan de oppervlakte fruit, die in de periode 1949-1964 gemiddeld per jaar werd ingeplant. Deze oppervlakte wordt weergegeven als percentage van de totale oppervlakte pit- en steenvruchten in 1964 (tabel 15).

Tabel 15

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR MODERNISERINGSTEMPO
EN NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Modernise- ringstempo	Totaal- aantal bedrijven	Oppervlakte pit- en steenvruchten				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
0%	25	16	4	1	4	-
0 - 3%	37	2	9	8	6	12
3 - 5%	20	1	2	8	6	3
≥ 5%	43	6	10	8	9	10
Totaal	125	25	25	25	25	25

Van het totale aantal bedrijven hebben 43 bedrijven (34%) een moderniseringstempo van meer dan 5%, 20 bedrijven (16%) een moderniseringstempo van 3 - 5%, 37 bedrijven (30%) een moderniseringstempo van 0 - 3% en 25 bedrijven (20%) een moderniseringstempo van 0%.

Behalve de bedrijven kleiner dan 1 ha, waar het moderniseringstempo zeer laag ligt, vertonen de andere grootteklassen ongeveer hetzelfde beeld. Het moderniseren van een bestaande plantopstand is door de lange levensduur van de bomen geen eenvoudige opgave. Bovendien mogen bedrijven met een relatief groot areaal peren een lager moderniseringstempo hebben, omdat de leeftijdsduur van de pereboom hoger ligt dan die van de appelboom. Het moderniseren van een plantopstand is alleen bevredigend op te lossen door de bestaande te rooien en opnieuw in te planten. Alleen dan is men vrij het assortiment, de rijafstand en de plantafstand binnen de rij te kiezen, zoals men dat wil. Op gespecialiseerde fruitteeltbedrijven brengt het moderniseren van de opstand niet alleen mee, dat men veel moet investeren in de nieuwe opstand maar ook dat men van het nieuw ingeplante deel gedurende enkele jaren geen inkomsten zal hebben. Het is dus van groot belang, dat fruitteeltbedrijven over voldoende oppervlakte grond kunnen beschikken om een produktieve opstand te behouden. In tabel 16 wordt een overzicht gegeven van de oppervlakte grond, die in aanmerking komt om met fruit beplant te worden.

Tabel 16

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR VOOR NIEUWE FRUITAANPLANT
BESCHIKBARE OPPERVLAKTE 1) EN NAAR BEDRIJFSGROOTTE

Oppervlakte pit- en steenvruchten	Beschikbare oppervlakte voor nieuwe aanplant					
	< 20 are	20 are - 1 ha	1 - 2 ha	2 - 3 ha	3 - 5 ha	≥ 5 ha
< 1 ha	11	5	1	2	-	6
1 - 2 ha	15	7	2	-	1	-
2 - 3 ha	18	5	2	-	-	-
3 - 5 ha	14	5	2	-	3	1
≥ 5 ha	18	3	1	-	3	-
Totaalaantal bedrijven	76	25	8	2	7	7

1) Betreft alleen grond die in eigendom is.

De uitbreidingsmogelijkheid op de geënquêteerde bedrijven is gering te noemen; 60% van deze bedrijven heeft vrijwel geen uitbreidingsmogelijkheid en 20% heeft een uitbreidingsmogelijkheid van minder dan 1 ha; 8% kan 1 - 3 ha uitbreiden en 12% van het aantal bedrijven 3 ha of meer. De mogelijkheid tot uitbreiding is vooral van belang voor de kleinere bedrijven doch deze mogelijkheid is zeer beperkt. Slechts 6 bedrijven met minder dan 1 ha hebben een uitbreidingsmogelijkheid van 5 ha of meer. Het betreft o.a. een aantal veehouderijbedrijven, die reeds een deel met fruit ingeplant hebben en in de toekomst het hele bedrijf met fruit willen inplanten.

Omdat de oppervlakte te klein was voor een rendabel veehouderijbedrijf heeft men het besluit genomen over te schakelen op fruitteelt. Mede met het oog op de financiering van de nieuwe aanplant en drainage werd in een aantal gevallen het land voor een jaar geheel of gedeeltelijk verhuurd als bollenland, waarvoor men een huurprijs kon bedingen liggend tussen f.3.500,- à f.4.000,- per ha.

De grotere bedrijven beschikken evenmin over grote uitbreidingsmogelijkheden. Wel bevinden zich onder de bedrijven met meer dan 5 ha fruit een aantal bedrijven van zodanige grootte, dat nauwelijks of geen behoefte bestaat aan verdere uitbreiding.

De mogelijkheid tot aankoop van grond voor uitbreiding van het bedrijf is in het verleden niet groot geweest, ook niet na het vervallen van de grondprijnsbeheersing per 1 januari 1962. Vooreerst beschikken veel bedrijven niet over de financiële mogelijkheden hiertoe en vervolgens werd de prijs voor geschikte fruitteeltgrond te hoog geacht omdat de prijs tot nu toe in het vrije grondverkeer bepaald werd door de prijs die goed bollenland opbrengt. Dit prijsniveau werd voor een rendabele bedrijfsvoering van een fruitteeltbedrijf te hoog geacht. De grondprijs wordt tevens beïnvloed door de grondaankopen door de gemeente Hoorn in diverse omliggende gemeenten.

In het algemeen zijn de bedrijven in de Bangert e.o. niet uitgebreid en zijn de mogelijkheden hiertoe ook zeer beperkt. Wel hebben een aantal bedrijven een andere mogelijkheid tot vergroting van het bedrijfsinkomen aangegrepen nl. door tuinbouw onder glas (tabel 17).

Tabel 17

AANTAL BEDRIJVEN VERDEELD NAAR OPPERVLAKTE GLAS EN NAAR BEDRIJFSGROOTTE

Oppervlakte pit- en steenvruchten	Totaal-aantal bedrijven	Aantal bedrijven met glas	Oppervlakte glas per bedrijf in are						
			< 10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	≥ 35
< 1 ha	25	9	4	2	-	1	-	-	2
1 - 2 ha	25	14	5	4	1	1	1	1	1
2 - 3 ha	25	7	2	3	-	2	-	-	-
3 - 5 ha	25	6	5	-	-	-	-	1	-
≥ 5 ha	25	3	1	1	1	-	-	-	-
Totaal	125	39	17	10	2	4	1	2	3

Het zijn overwegend de bedrijven met een kleine oppervlakte fruit, die tuinbouw onder glas hebben. De tuinbouwcultures onder glas zijn zeer verschillend van aard; in een aantal gevallen betreft het de teelt van druiven, vervolgens de teelt van tomaten of andere groenten en in enkele gevallen de teelt van bloemen. Verder kan nog opgemerkt worden dat het overwegend koud glas betreft en slechts in enkele gevallen verwarmd glas. Maar oppervlakte gezien neemt de tuinbouw onder glas slechts een bescheiden plaats in; van de 39 bedrijven met tuinbouw onder glas hebben 17 bedrijven minder dan 10 are en 27 bedrijven minder dan 15 are. Slechts in enkele gevallen heeft de tuinbouw onder glas een grotere betekenis voor het bedrijfsinkomen dan de fruitteelt. Het komt voor dat bedrijven met een intensieve teelt van tuinbouwprodukten onder glas, de verzorging van de fruitopstand overlaten aan een fruitteler in de omgeving.

SAMENVATTING EN SLOTBESCHOUWING

Het fruitteeltonderzoek heeft plaatsgehad in de Bangert e.o. en strekte zich uit over 11 gemeenten. In totaal werden op steekproefbasis 125 bedrijven, ingedeeld naar oppervlakte pit- en steenvruchten geënkwesteerd.

Het areaal fruit is in dit gebied over de periode 1938 - 1964 meer dan verdubbeld; de grootste uitbreiding had plaats over de periode 1938 - 1947. De oppervlakte peren bedroeg in 1938 en 1947 resp. 50% en 45% van de totale oppervlakte pit- en steenvruchten; in 1964 bedroeg dit percentage 37. Het areaal peren neemt dus nog een belangrijke positie in. Juist vanwege de gunstige klimatologische omstandigheden geniet de teelt van peren in de Bangert e.o. een grote belangstelling. Het areaal appels is procentueel gestegen nl. van 28% van het totale fruitareaal in 1938 tot 58% in 1964. De betekenis van de pruimenteelt is sterk achteruitgegaan in dit gebied, nl. van 22% van het areaal fruit in 1938 tot 5% in 1964.

Omtrent de leeftijd van de appelopstanden op de onderzochte bedrijven blijkt 17% ouder te zijn dan 23 jaar. Hoewel dit nagenoeg overeenkomt met het beeld van Noordholland in zijn geheel, betekent dit dat er in feite enige veroudering van de appelopstanden is. De leeftijdsopbouw van de perenopstanden vertoont op de onderzochte bedrijven een gunstiger beeld. De langere economische levensduur van de perenopstand in aanmerking genomen blijkt, dat slechts 7% ouder is dan 33 jaar. Een vergelijking van de leeftijdsopbouw van de peren- en appelopstanden in de Bangert e.o. met die van geheel Nederland gaat niet geheel op, daar het landelijke beeld vertroebeld wordt door de sterk verouderde fruitopstand van de boerenboomgaarden.

Opmerkelijk is het grote aantal jonge bedrijfshoofden op de onderzochte bedrijven. De problematiek van de fruitteelt in de Bangert e.o. wordt nog sterker geaccentueerd omdat veel jongere fruittelers een te kleine oppervlakte fruit hebben. Van de 71 bedrijfshoofden jonger dan 45 jaar hebben slechts 15 fruittelers een oppervlakte fruit van meer dan 5 ha.

Van de onderzochte bedrijven behoort 45% tot de groep bedrijven die niet moderniseren; deze groep is te onderscheiden in bedrijven (nl. 8%) met sterk verouderd fruit, die dan ook een aflopend karakter hebben, en in bedrijven (nl. 37%) met fruitteelt in volle produktie, waar sinds 1959 niet gemoderniseerd is, terwijl de opstand nog niet verouderd is. Het zijn overwegend de kleinere bedrijven die een aflopende fruitteelt of fruitteelt in volle produktie hebben. Deze laatste groep heeft weinig vernieuwingsmogelijkheden wegens te kleine oppervlakte en zullen binnen 8 à 10 jaar veelal ook een aflopend karakter hebben.

Van de onderzochte bedrijven behoort 55% tot de groep moderniserende bedrijven; hier is sinds 1959 nieuw fruit aangeplant en over het algemeen betreft het de grotere bedrijven die moderniseren.

De waardering van de plantopstand is op de kleinere bedrijven het laagst en op de grotere bedrijven het hoogst. Hetzelfde geldt voor het verzorgingsniveau van de bedrijven. Eveneens kan gesteld worden dat het percentage verouderde fruitteelt - 25% of meer van opstand - het hoogst is op de kleinere bedrijven, terwijl op de grotere bedrijven nauwelijks of niet sprake is van verouderde fruitopstanden.

De beschikbare grond voor uitbreiding van de fruitopstand is gering; 80% van het aantal onderzochte bedrijven heeft minder dan 1 ha goede grond beschikbaar voor uitbreiding van het fruit.

Naast het probleem van het te kleine bedrijf wordt men in de Bangert e.o. geconfronteerd met het probleem, dat de bedrijven over het algemeen nauwelijks of geen uitbreidingsmogelijkheid hebben. Bovendien is het ook voor de meeste bedrijven onmogelijk goede grond in de naaste omgeving aan te kopen, daar de prijs voor deze gronden bepaald wordt door de waarde die het als bollengrond heeft.

Om het bedrijfsinkomen te vergroten hebben 39 van de onderzochte bedrijven hun toevlucht gezocht in tuinbouw onder glas. Het betreft hier overwegend kleine oppervlakten koud glas, terwijl slechts in enkele gevallen sprake is van verwarmde glastuinbouw van een behoorlijke omvang.

Het beeld van de fruitteelt in de Bangert e.o. is niet rooskleurig en ook voor de toekomst is het perspectief van de overwegend kleine fruitteeltbedrijven in dit gebied niet gunstig. Mede door de mechanisatie en de stijging van de loonkosten, alsmede door de slechte prijzen van de bessen gedurende de laatste jaren, zijn veel bedrijven waarop tot 1960 - 1961 nog redelijke bedrijfsuitkomsten werden behaald, in moeilijkheden komen te verkeren. Aanpassing van zeer veel bedrijven is nauwelijks of niet mogelijk omdat men over te geringe uitbreidingsmogelijkheid beschikt. Uit tabel 18 blijkt de invloed van de bedrijfsgrootte op het netto-resultaat. Deze gegevens zijn ontleend aan een landelijk onderzoek naar de rentabiliteit van het gespecialiseerde fruitteeltbedrijf x).

Tabel 18

DE LANDELIJKE BEDRIJFSRESULTATEN PER BEDRIJFSGROOTTEKLASSE
GEMIDDELD OVER 1961 T/M 1963

Bedrijfsgrootteklasse	< 4 ha	4 - 6 ha	6 - 9 ha	≥ 9 ha
Aantal bedrijven 1)	15,7	13,7	15,3	12,3
Beteelbare oppervlakte in are	303	489	735	1363
Arbeidsbezetting per ha	0,51	0,40	0,34	0,34
Gem. geïnvesteerd vermogen per ha	26870	22100	22330	19370
Opbrengsten per ha	6560	6050	5670	5580
Kosten per ha	6960	5790	5100	4740
Netto-overschot per ha	∕400	260	570	840
Netto-overschot per f.100,- kosten	∕ 5	5	12	18
Netto-overschot per bedrijf	∕1210	1250	4110	11400
Arbeidsinkomen per manjaar	4990	6530	7360	8230
Gezinsinkomen per ondernemer	8010	11300	13060	18340
Verdeling van het aantal bedrijven over de gebieden:				
Noordholland 1)	6	2,3	1	2
Zw. kleigebied 1)	4,7	6,3	4	2
Rivierkleigebied 1)	3	5	2,3	4,3
Overige gebieden	2	-	8	4

1) De breuken in de aantallen zijn ontstaan door het afvallen van bedrijven.

x) Vgl. Verslag No. 131 van het L.E.I., Rentabiliteit van de fruitteelt in het gespecialiseerde bedrijf, blz. 20.

De onderzochte fruitteeltbedrijven zijn in vier grootteklassen ingedeeld. De kosten blijken van gemiddeld f.6.960,- per ha op de kleine bedrijven af te nemen tot f.4.740,- per ha op de bedrijven groter dan 9 ha. De opbrengsten per ha zijn op de kleine bedrijven weliswaar ook hoger dan op de grote, maar deze verschillen zijn kleiner dan de kostenverschillen per ha. Op de bedrijven kleiner dan 4 ha is gemiddeld over de drie jaar zelfs een bedrijfseconomisch verlies van f.400,- per ha geleden. Dit netto-resultaat is voor de bedrijven groter dan 4 ha positief en neemt toe met de bedrijfsgrootte. Op de kleine bedrijven is gemiddeld over deze drie jaar de arbeidsbeloning van de ondernemer dus lager geweest dan hetgeen hij, volgens de C.A.O. in loondienst zou hebben kunnen verdienen. Deze cijfers tonen wel aan dat de positie van het kleine bedrijf niet gunstig is en in de toekomst weinig perspectief biedt. Alleen in de jaren dat elders in Europa misoogst voorkomt, zodat de prijzen van het fruit sterk omhoog gaan, behaalt het kleine bedrijf nog een redelijk inkomen. Dit is echter geen basis voor deze categorie bedrijven.

Met belangstelling is in de Bangert e.o. de inwerkingtreding van het O.- en S.-fonds tegemoet gezien, speciaal met het oog op eventuele bedrijfsvergroting.

De verwachting dat een aantal fruittelers via dit fonds hun bedrijf zouden beëindigen, waardoor tegelijkertijd een aantal andere bedrijven vergroot zou kunnen worden, is niet bewaarheid geworden. Vooreerst bleek het in een aantal gevallen moeilijk in het kader van de voorschriften van het fonds het bedrijf tegen redelijke prijs over te doen aan een andere fruitteler. Meestal gold het bezwaar van verouderde opstand, slechte verkaveling en te hoge vraagprijs. Tevens bleek dat een aantal fruittelers met een klein bedrijf die om het gezinsinkomen te vergroten een groot deel van het jaar elders gingen werken, niet voor vergoeding bij bedrijfsbeëindiging in aanmerking kwamen. Door hun werkzaamheden elders hadden zij de laatste jaren gemiddeld meer dan 50% van het inkomen buiten het bedrijf verdiend; dit is meer dan de maximum toelaatbare norm van het O.- en S.-fonds. Degenen die niet elders zijn gaan werken komen bij eventuele aanvraag wel in aanmerking. Vandaar de opmerking van diverse fruittelers: "zij die in het verleden hard gewerkt hebben komen niet in aanmerking en degenen, die zich geen extra moeite getroost hebben wel". Mogelijk kunnen de normen van het O.- en S.-fonds speciaal voor de fruitteelt enigszins gewijzigd worden.

Overigens stuit de sanering van de fruitteelt in de Bangert e.o. op financiële moeilijkheden. Wil men door aankoop van gronden overgaan tot bedrijfsvergroting dan zal men van welke zijde dan ook de financieringsmiddelen moeten verschaffen. Hetzelfde geldt voor de wens om, vooral op de kleine bedrijven, de omschakeling naar tuinbouw onder glas te stimuleren. Wil men in deze richting gaan dan zullen ook financieringsmogelijkheden gecreëerd moeten worden. Bovendien zullen de fruittelers zelf over voldoende vakbekwaamheid moeten beschikken om de exploitatie van een tuinbouwbedrijf onder glas ter hand te kunnen nemen.

INDELING APPELOPSTANDEN NAAR RAS EN LEEFTIJDSCROEP

	Oppervlakte in ha		
	totaal onder- zochte gemeenten	totaal Noordholland	totaal Nederland
<u>Schone v. Boskoop</u>	90	150	7015
jonger dan 7 jaar	2	8	281
7 - 21 jaar	62	95	1943
22 - 27 jaar	20	33	1390
28 jaar en ouder	6	14	3401
<u>Jonathan</u>	110	183	3470
jonger dan 7 jaar	3	12	441
7 - 21 jaar	88	143	2890
22 - 27 jaar	15	22	469
28 jaar en ouder	4	6	170
<u>Cox's Orange Pippin</u>	234	403	4377
jonger dan 7 jaar	73	155	1906
7 - 21 jaar	132	202	2064
22 - 27 jaar	26	37	309
28 jaar en ouder	3	9	98
<u>Golden Delicious</u>	98	210	4842
jonger dan 7 jaar	58	135	2841
7 - 21 jaar	38	68	1847
22 - 27 jaar	2	3	99
28 jaar en ouder	0	4	55
<u>James Grieve</u>	89	165	2410
jonger dan 7 jaar	33	68	1256
7 - 21 jaar	41	77	1023
22 - 27 jaar	14	18	96
28 jaar en ouder	1	2	34
<u>Yellow Tansparant</u>	13	30	1052
jonger dan 7 jaar	0	2	180
7 - 21 jaar	10	21	594
22 - 27 jaar	2	4	150
28 jaar en ouder	1	3	128
<u>Lombarts Calville</u>	21	33	849
jonger dan 7 jaar	6	11	365
7 - 21 jaar	13	20	446
22 - 27 jaar	2	2	25
28 jaar en ouder	0	-	13
<u>Stark Earliest</u>	15	33	933
<u>Overige rassen</u>	99	191	8396
jonger dan 7 jaar	7	28	959
7 - 21 jaar	55	98	2007
22 - 27 jaar	21	36	1166
28 jaar en ouder	16	29	4264
<u>Totaal appels</u>	769	1398	33844
jonger dan 7 jaar	196	452	9162
7 - 21 jaar	439	724	12814
22 - 27 jaar	102	155	3705
28 jaar en ouder	32	67	8163

Bron: C.B.S.-telling 1963

INDELING PERENOPSTANDEN NAAR RAS EN LEEFTIJDGROEP

	Oppervlakte in ha		
	totaal onder- zochte gemeenten	totaal Noordholland	totaal Nederland
<u>Conference</u>	152	216	1701
jonger dan 9 jaar:	30	50	550
9 - 24 jaar	103	139	794
25 - 32 jaar	15	21	223
33 jaar en ouder	4	6	134
<u>Légipont</u>	32	47	1582
jonger dan 9 jaar	1	2	181
9 - 24 jaar	24	34	588
25 - 32 jaar	6	9	478
33 jaar en ouder	1	2	335
<u>Clap's Favourite</u>	41	62	969
jonger dan 9 jaar	2	7	134
9 - 24 jaar	26	36	317
25 - 32 jaar	8	12	281
33 jaar en ouder	5	7	237
<u>Zwijndrechtse wijnpeer</u>	5	8	296
jonger dan 9 jaar	-	-	13
9 - 24 jaar	4	6	132
25 - 32 jaar	1	1	87
33 jaar en ouder	-	1	64
<u>Bonne Louise d'Avranches</u>	67	99	507
jonger dan 9 jaar	8	14	123
9 - 24 jaar	46	68	287
25 - 32 jaar	10	13	66
33 jaar en ouder	3	4	31
<u>Précoce de Trévoux</u>	2	6	373
jonger dan 9 jaar	-	1	125
9 - 24 jaar	2	3	128
25 - 32 jaar	-	1	64
33 jaar en ouder	-	1	56

Bron: C.B.S.-telling 1963

Bijlage 2
(vervolg)

INDELING PERENOPSTANDEN NAAR RAS EN LEEFTIJDSGROEP

	Oppervlakte in ha		
	totaal onder- zochte gemeenten	totaal Noordholland	totaal Nederland
<u>Beurré Hardy</u>	38	79	669
jonger dan 9 jaar	16	43	409
9 - 24 jaar	20	32	161
25 - 32 jaar	2	3	63
33 jaar en ouder	-	1	36
<u>Doyenné du Comice</u>	50	78	660
jonger dan 9 jaar	23	42	432
9 - 24 jaar	23	30	154
25 - 32 jaar	3	5	48
33 jaar en ouder	1	1	26
<u>Triomphe de Vienne</u>	13	24	446
jonger dan 9 jaar	3	7	191
9 - 24 jaar	6	10	136
25 - 32 jaar	3	5	78
33 jaar en ouder	1	2	41
<u>Overige rassen</u>	101	156	3315
jonger dan 9 jaar	8	19	295
9 - 24 jaar	56	82	858
25 - 32 jaar	20	30	756
33 jaar en ouder	17	25	1406
<u>Totaal peren</u>	513	775	10518
jonger dan 9 jaar	97	185	2453
9 - 24 jaar	313	440	3555
25 - 32 jaar	69	100	2144
33 jaar en ouder	34	50	2366

Bron: C.B.S.-telling 1963

PERIODE VAN VESTIGING NAAR OPPERVLAKTE FRUIT

Periode van vestiging	Aantal bedrijven	Oppervlakte fruit per bedrijf				
		< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-5 ha	≥ 5 ha
1964	2	-	1	-	-	1
1959 - 1963	25	3	6	5	8	3
1954 - 1958	28	8	7	7	3	3
1949 - 1953	18	1	-	6	4	7
1944 - 1948	10	1	1	4	-	4
1939 - 1943	14	1	4	1	4	4
1934 - 1938	11	2	1	2	3	3
1929 - 1933	4	2	2	-	-	-
1924 - 1928	4	-	2	-	2	-
1919 - 1923	1	-	1	-	-	-
1918 of eerder	-	-	-	-	-	-

MODERNISERINGSTYPE

- I. Bedrijven die gemoderniseerd worden: waar in 1959 of later geen pit- en steenvruchten werden geplant.
- a. Fruitteelt met een aflopend karakter: ten minste 30% van de oppervlakte pit- en steenvruchten is verouderd 1), appels zijn verouderd indien geplant in 1937 of eerder, peren zijn verouderd indien geplant in 1932 of eerder, pruimen zijn verouderd indien geplant in 1939 of eerder.
 - b. Fruitteelt volle produktie: ten minste 70% van de oppervlakte pit- en steenvruchten is in volle produktie. Onder fruit in volle produktie wordt verstaan 1) appels die werden geplant in 1938 of later, maar vóór 1959, peren die werden geplant in 1933 of later maar vóór 1959, pruimen die werden geplant in 1930 of later maar vóór 1959.
- II. Bedrijven die worden gemoderniseerd: waar in 1959 of later werd geplant.
- a. Nieuwe bedrijven: 80% of meer van de oppervlakte pit- en steenvruchten werd geplant in 1959 of later.
 - b. Moderne bedrijven: minder dan 80% van de oppervlakte pit- en steenvruchten werd geplant in 1959 of later.

1) De indelingscriteria van het fruit naar leeftijdsklassen werd overgenomen van de metelling 1964 van het C.B.S.

PUNTENWAARDERING VOOR DE MODERNITEIT VAN EEN ONDERDEEL VAN DE FRUITAANPLANT

Puntenwaardering voor:	Appel	P.W.	Peer	P.W.
boomvorm	hoogstam	0	hoogstam	0
	struik	1	struik	1
	spil en haag	2	spil en haag	2
ouderdom	35 jaar of ouder	0	40 jaar of ouder	0
	20 - 34 jaar	1	30-39 jaar	1
	jonger dan 20 jaar	2	jonger dan 30 jaar	2
ras	Cox's Orange Pippin	2	Clapp's Favourite	2
	James Grieve	2	Précoce de Trévoux	2
	Golden Delicious	2	Conference	2
	Stark Earliest	2	Bonne Louise d'Avranches	2
	Jonathan	1	Beurré Hardy	2
	Schone v. Boskoop	1	Doyenné du Comice	2
	Manks Codlin	1	Légipont	1
	Yellow Transparant	1	Zwijndr. Wijnpeer	1
	Laxton's Superb	1	Beurré A. Lucas	2
	Glorie van Holland	1	Beurré Clairgeau	1
	Lombarts, Calville	1	Président Loutreuil	1
	overige nieuwe rassen	1	Kruidenier-Oomskinderen	1
	oude rassen	0	stoofperen	0
		overige rassen	0	
beplanting 1)	enkelvoudig	1	enkelvoudig	1
	gemengd	0	gemengd	0
	geen tussenbeplanting	1	geen tussenbeplanting	1
	wel tussenbeplanting	0	wel tussenbeplanting	0
onderteelt	wel kleinfruit:		wel kleinfruit:	
	perceel > 10 jaar	0	> 10 jaar	0
	perceel < 10 jaar	1	< 10 jaar	1
	geen kleinfruit	2	geen kleinfruit	2

1) Er is sprake van tussenbeplanting indien deze plaatsheeft als de oorspronkelijke beplanting er reeds 10 jaar of langer staat.

INDELING VAN DE BEDRIJVEN NAAR VERZORGINGSNIVEAU

Het verzorgingsniveau wordt per bedrijf bepaald door een eenheid te waarden naar onderteelt.

- Kostenbemesting
- Aantal bespuitingen
- Wijze van oogsten

Per eenheid worden de punten opgeteld en vermenigvuldigd met de oppervlakte van de eenheid. Deze produkten worden bij elkaar opgeteld en de som wordt gedeeld door de totale oppervlakte appels + poren. (Kersen, pruimen en overige pit- en steenvruchten krijgen geen waarderingscijfer).

Het waarderingscijfer per eenheid kan worden afgeleid uit onderstaande tabel.

PUNTENWAARDERING VOOR HET VERZORGINGSNIVEAU

Puntenwaardering voor:	Mogelijkheden	Appel	Peer
bemesting	< f. 150,- per ha	0	0
	f. 150,- - f. 300,- per ha	1	1
	≥ f. 300,- per ha	2	2
bodembedekking	beweiden	0	0
	hooien	0	0
	minder dan viermaal mulchen	1	1
	zwart houden + groenbemesting	2	2
	≥ viermaal mulchen	2	2
	marktbaar gewassen in aanplant ≤ 3 jaar	1	1
	marktbaar gewassen in aanplant > 3 jaar	0	0
ziektenbestrijding	0,1 of 2 x bespuiten	0	0
	3 - 7 x bespuiten	1	1
	8 of meer maal bespuiten	2	2
	zelf	1	1
	loonwerkers	0	0
oogsten	zelf	1	1
	O.S.V. of tegen perc.		
	opbrengst	0	0